

Bu zattan bunların alınmaması emrolunuyor. Yani İvad fakı vergilerden de af edilmiştir. Vesika ve münderecâtı o zamanki devlet idaresi ve vergi tertibi noktasından mühimdir.

## III

YILDIRIM BAYEZİD OĞLU MUSA ÇELBİ'NİN  
BİR HÜKMÜ

Avni sayfada üçüncü vesika Yıldırım Bayezid'in oğlu Musa Çelebi'ye aittir. 804 (1402) tarihini taşıyan bu hükmün başında (Musa bin Bayezid Han) diye okunan bir tuğradan bahis vardır, Vesikayı okuyalım :

كذلك بودنى شهزاده موسى چلبى نك طغراسى . موسى بن بايزيد خان و صورت حكيميدر  
بى حكيمى اولدركيم حامل مكتوب احمد النده مرحوم احمد غازى  
نشان كوردم وقف امش بن دخى مسلم دوتدم نايب شخنه و باج چى  
اوى اوكنه كليا و زجت و رميا بى مطالعه قيله نلر حكمنه اعتماد  
قيلا رتب فى اواخر ذى القعدة من شهر سنة اربع و ثمانماية  
٨٠٤

«Kezalik bu dahî Şehzade  
Musa Çelebi'nin tuğrası

Musa bin Bayezid Han  
ve suret-i hükmüdür.

Biti hükmü oldurkim hamil-i mektub Ahmet elinde merhum Ahmet Gâzi nişânın gördüm, vakıf imiş, ben dahi müsellemler tuttum. Nayıb şahne ve baccı evi önüne gelmiye ve zahmet vermiye. Biti [yi] mutalâa kılanlar hükmüne itimad kılalar Kütübe fi evâhiri zilka'de min şuhur-i seneti erbaa ve semanemiete 804.»

Bunun ne maksadla verildiği hakkında başka hiç bir izahat yoktur. Vesikadan öğrendiklerimizi sıralıyalım :

Bayezid'in bütün şehzadeleri imza makamında tuğra kullanıyorlar. Şehzâde Musa'nın da var. Bayezid tuğrasındaki «Muzaffer» kelimesi bunlarda yok. Yalnız babalarının hanlıkları yazılmıştır.

Vesika, biti yani mektup ile verilmiş bir hükümdür. Anadolu'da o tarihte mektuba biti deniyor. İfade o zamanındır. Pek güzel Türkçedir. Lâkin imlâsı kısmen hareketlerle düzeltilmiştir.

Bu biti tavsiyenâme addolunacağı gibi bir hudud vesikası, bir nevi pasaport da sayılabilir.

Bu vesikaları bahsi derinleştirmek istiyenlere armağan ederek başka bir mütalâaa ileri sürmekten çekiniyoruz.

## EMİR SÜLEYMAN'IN TUĞRASI HAKKINDA

Emir Süleyman Yıldırım Bayezid'in oğludur. Babasının Ankara'da Çubuk-ovasında Timur'a mağlup olmasından sonra Edirne'ye gelmiş ve tahta geçmiştir. Sekiz sene babası tahtında oturmuştur<sup>1</sup>. Sonra kardeşi Musa Çelebi Rume-  
li'nde pâdişah olur.

1 Nev'i - Netayicil funun ve memasinil memnun,

Emir Süleyman'ın bu sekiz senelik padişahlığı esnasında tarihi bilgilerimiz bizi tatmin edecek vaziyettedir. Buna tetkikler arasında bazı yeni malûmat katılabilecektir. Üstad İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın yazdığına göre ilk tuğralı para Emir Süleyman'ındır ve 806 (1403-1404) tarihini taşımaktadır. Emir Süleyman'ın diğer sikkelerini biliyoruz <sup>1</sup>.

Emir Süleyman'ın receb 808 (1405) tarihini taşıyan Arapça vakfiyede «Fmir Süleyman bin Bayezid» yazılı bir tuğrası vardır. Bursa hâkimi İbrahim bin Halil tasdikini taşıyan bu vesikada tuğra evvelâ noktalarla yazılmış, sonra üzerinden kalemle gidilmiştir. Kat'i birşey söylememekle beraber Emir Süleyman'ın üzerinden imza etmesi için tuğranın noktalarla hazırlandığı ve bizzat emirin kalemini üzerinden yürüttüğü manası da çıkartılabilir. Binaenaleyh bir hattatın kaleminden çıkmadığına muhtelif örnekleri şahit olan bu tuğraların ilk örneklerinin bizzat sahipleri tarafından yazıldığı ihtimalini de hemen bir tarafa atmak ve üzerinde durmak lâzımdır. Rahmetli M. Cevdet'in hayat ve eserleri hakkında Osman Ergin'in hazırladığı esere bu tuğranın örneğini Tıb Tarihi Enstitüsü fotoğrafıyla çekerek koymuştuk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı da tuğralar hakkındaki yazısına bunun yalnız tuğrasını koydu. Şimdi vereceğimiz yeni örnek ile mukayesesini için M. Cevdet eserinden bunu yeniden aldık (Res. 1).

Fatih kütüphanesindeki araştırmalarımız esnasında 1356 N. da kayıtlı «Şerh-i Muhtasar-ı İbnil Hâcib» <sup>2</sup> kabı içinde buraya örneğini verdiğimiz, Emir Süleyman'ın bir tuğrasını bulduk (Res. 2). «Emir Süleyman bin Bayezid Muzaffer» diye okunuyor. Açık rastık renginde mürekkeple yazılmıştır. Aynı kalem ve aynı yazı ile Farsca altı mısra vardır.

Bu tuğranın ve mısraların Emir Süleyman tarafından yazıldığına dair hiç bir sarahat yoktur. Binaenaleyh o yazmış dahi olsa böyle bir tasdik olmadığından böyle bir şey iddia olunamaz. Fakat bu, kitaba manasız olarak da yazılmamıştır. Gerçi bunun kitabın metniyle aslâ alâkası yoktur. Fakat kitaplara konan bir çok kayıt rast gele, elde o eserin boş bir köşesi olması hasebiyle yazılmıştır. Bunun misallerine hemen pek çok yerde rastlanır. Onun için bu kitaplar yalnız metinleri için değil, ondan hariç olan bu gibi kayıtlar için taranırsa çok mühim notlarla karşılaşmak kabildir. İşte bu tuğra da bu gibi kayıtların değerli bir örneğidir.

Şimdi kim yazmış olursa olsun, ilk beylerimizin — ki sonraları padişah ve sultan unvanlarını almışlardır — el yazılarıyla tuğra şeklinde imza atabildiklerini de hemen tetkiksiz reddetmemek lâzımdır. Bununla Süleyman'ın emirliği zamanına ait esaslı bir tuğrasını bulmuş oluyoruz.

Prof. Dr. SÜHEYL ÜNVER

1 Ali, Emir Süleyman Han sikkeleri (713-809—1313-1404). Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuası. Sene 14, S. 353.

2 Bu eserin Fatih devri âlimlerinden Hatibzadeye geçtiğini el yazısıyla (Sahibuhu ve malikuhu Mehmed bin İbrahim Eşşehir bi ibni Hatib) temellükünden anlıyoruz. Fatih külliyesi kütüphanesine (Vakfı Hatibzade) diye verilmiştir. Mehmed bin Aliyül Fenari varakalarını saymış ve imzasını atmıştır. 734 (1333-1334) de yazılmış nushadır.

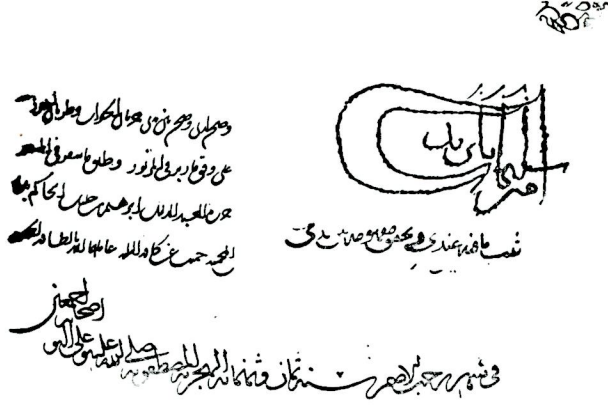


طبعاً بلایه ما نیز بدعا بنامش  
 صدقاً جانینش حکمی انوار القدر اول در کیم طریقی کاتب خوش نغمه  
 بنام اولادین آقا عین نیار زارین بنسکت معاف دستم وردم بعد الیم  
 بعد الیم که نقر ز دوستی معاف دستم وردم بعد الیم  
 که ارشدیم و سوزی دلگیر بیانی استیار بو بیار ایشاق کار  
 خطه معصومانه تا بیخ : ۸۰۸

عیبی بیایع بیجان و صورتش  
 خنجر سلیمانی در عیبی بیایع بیجان و صورتش  
 رویتا شوار صوب اوزن قله که کیم انبی جان بیک اوله قشنگ  
 بیخنگین معاف دستم بودی امانتین ایستار و سوزی درین  
 و حق بکن ایستار کنی ز جسته این قله درون بعد الیم  
 مانع اولیم خط ایستار مطالعه نظر کنی بلب ایستار  
 خنجر انی اوستار بی اوله در ایستار : ۸۰۵

سوی بر ایستار و صومالی  
 کیمیک روزی بیخ  
 بی عظمی اوله کیم حال کویب احمدان روح امجد غازی  
 نشانی کوردم و دف ایستار بی دستم وردم نایب غنچه دلی کی  
 و نه اوله کله او زنت و زنیانی مطالعه نظر کنی ایستار  
 قیلا کتبه اوله زنی ایستار : ۸۰۴

Yıldırım Bayezid'le İsa ve Musa çelebilere ait vesika.



Res. 1 -- Emir Süleyman'ın Tuğrası.  
(Bayezid'de, Şehir Kütüphanesinde M. Cevdet vesikalari içinde).



Res. 2— Emir Süleyman'ın yeni bulunan tuğrası.  
(Fatih Kü. No. 1356. Üzerinden dikkatle kopye edilmiştir).